

О. КОБЕЦЬ

ХРИСТОВА ЯЛИНКА

О. КОБЕЦЬ.

Христова ялинка

НЮ ЙОРК.

1952

ЗДА.

Накладом автора.

Друкарня Української Православної Церкви в США.

Пам'яті дванадцятьох українських дітей-безпритульних, про трагічну долю яких розповів мені, замучений пізніше сталінськими розбійниками з НКВД, мій брат.

Автор.

Обгортка і ілюстрації
Петра Холодного.

За вікнами стогнатиме зимова хуртовина. Стоголоскою вовчою зграєю витиме в димарі. Знестямки кидатиметься на щільно закутану пшеничними куликами хату. Стукатиме в двері. Конче намагатиметься здерти бодай на одному ріжку, бодай краєчок свіжо вшитої з осені стріхи. Хапати-ме в загребущі жмені повні пучки промерзлих, голих гілок яблуні під вікнами, і люто тіпатиме по шибках, примхливими визерунками помурованих. . .

А в добре натопленій хаті буде тепло і святково-радісно.

Уже сідатимуть до столу, де цього року ні одного місця вільним залишати не треба. І на столі буде печеного й вареного. А з покуття привітно поглядатиме на всіх і на все великий горщик куті з медом і золінник солодкого-пресолодкого узвару різдвяного. І поруч — пухкі книші й теплі ще пшеничні паляниці з купки сіна визиратимуть.

І вже й мати сяде край столу, побожно чекаючи, поки благословить господар дому багату свят-вечерю починати. Та ще бабуся, обережно ступаючи по дбайливо посипаній гречаною соломною долівці, дмухатиме на жаринки з ладаном у покривці -

треба їй ще в останньому кутку хати навперехрестя покадити.

Синюато-сизі хмарки пахучого диму звиватимуться над столом і під образами; тьмяно блиматимуть тоненькі воскові свічечки на барвистій ялинці в кутку біля полу. В хаті солодко пахнутиме воском і ладаном, розпареним на покутті сіном і гречаною соломою.

Смачна, втішна і мирно-супокійна буде свят-вечеря після цілоденного посту. Тиха людська радість звиватиметься попід стелю з пахучими клубками ладанового диму.

І, щоб не сполохувати тієї людської радості, я тільки після вечері розкажу цю казку про одну різдвяну ніч, про дванадцятьеро безпритульних, про стіжок гречаної соломи в засніженому полі за містом, і — про Христову ялинку.

*

І діялось це не в якомусь царстві, не в якомусь государстві, а таки на рідній нашій землі українській. Тоді прийшли до нас, добре знаряддям нищення озброєні, чужі люди, і сказали:

— Ви забагато їсте, вміру працюєте, ви в теплі та в затишку вволю висипаєтесь. Неправильно ви живете на світі на білому!

І коли їм відказували:

— Живемо за заповітами Божими та за звичаями предків наших незабутніх, — чужі люди поблажливо посміхались і потішали недогадливих:

— А ми хочемо змінити, поліпшити це

нудне життя ваше. Отже, зробимо все інакше, все навпаки тому, що у вас досі діялося.

— А за яким правом ви це робити хочете? — допитувалися невгамовні.

Тоді чужі люди значущо показували на свої багаті струменти нищення, на своє страхітне знаряддя руйнування.

І зараз таки до роботи бралися. Та так гаряче бралися, що до чого б не торкнулась їхня рука розбійницька — все вогнем і попелом поймалось навесні і влітку, і все в'януло, всихало і смертельно, безпробудно замерзало — восени й зимою.

Це — з казки.

А далі — сама бувальщина.

*

Зібралось їх у тому місті, як у велетенському казані вируючому — дванадцятєро маленьких. Три дівчинки, а то все — хлопці.

Могло бути й більше. Та одного тиждень тому на вулиці тролейбус переїхав; двох на облаві сторожа захопила, і не знати, де поділись вони, серденьята; один, не добігши зимового вечора до криївки, заночував, бідачисько, в афішній тумбі на перехресті гамірливої вулиці міста: заснув, щоб ніколи більше на цьому світі не прокидатися... Ще двом юрба дорослих, розлючена невдалим замахом не редикуль якоїсь товстої мегери, самосудом хрипи повідбивала: не доведені до шпиталю, діти маленькі душі свої Богові повіддавали; ще двоє... ой, та багато більше було б їх у цій громадці, коли

б почати всіх пригадувати! . .

Отже, — дванадцятєро. Найменшому тількищо сім років сповнилось, найстаршому — Грицеві — наступив тринадцятий.

А позганяла їх усіх до цього жорстокого, нечутливого міста ота сама лиха завірюха, чужими людьми по рідних селах зчинена. З усіх кутків широкої, багатї, та віднедавна невеселої землі української.

Усі вони неговірки і відлюдні. На всяке, руба сказане до них, слово відразу настовбурчуються, як щенята зацьковані, вишкірюють зуби, і готові вкусити. І справді кусаються, чого, як смерти, бояться вгодовані міські дами. . . Та коли знайти стежку до маленького серця безпритульного, воно відразу розкривається, як повний бутон запашної троянди назустріч ранковому сонцю. І тоді відлюдько розкаже багато чого з своїх життєвих пригод. А часом, розказуючи, й заплаче, врешті, гіркими, недитячими сльозами.

Ось Гриць, наприклад, скаже, що він і тепер ще, наче крізь сон — давній-давній та ледве вловимий — пам'ятає затишну біленьку хатку в густому, як ліс, садку; звивисту, прозороводу річку з закалабками, ясно лататтям порослими; пригадує матір — привітну та на ласки щедру; доброго, працювитого батька свого. Та ще діда свого, вже згорбленого, бо з костуром тільки ходив, добре пам'ятає: його казки, які так любив розповідати старий, усе якось інакше світ Божий показували, ніж він насправді є. . . І вже зовсім виразно пригадує

Гриць, неначе зараз бачить усе, як воно було.

Прийшли однієї зимової ночі чужі, озброєні, кудись повели з собою батька й матір, і діда старого, а його, Гриця, напризволяще в хаті покинули. А потім з'явилися нові господарі, сказали йому забиратися геть, і — понесло його відтоді вітрами в світі далекі та незнані, як те перекотиполе. . .

Малий Івась, може, теж пам'ятає теплу, затишну хату, батька й матір рідних, широкий двір із возами, плугами, сівалками та боронами по закутках, де так гарно було з сусідськими дітьми в піжмурки гратися. . . І пригадує, як однієї ночі прийшли чужі, озброєні, батька й матір із собою забрали і — покотився він у світі, як те перекотиполе. . .

Те саме — з Петриком, Юрком, те саме з Тимком, Андрійком, ще з одним Івасем, і ще й ще. . .

Декого, може, не відразу погнали геть із рідного місця. Траплялись у когось добрі родичі чи й так милосердні сусіди, лихом до часу не зачеплені, і брали малого безбатченка до себе. Та то вже не була своя хата, не свої були тато й мама. Наймилосердніші опікуни запрягали малого до такої безпросвітньої праці, що волів він піддатися вітрам перевійним і покотитися світ-за-очі, слідом за багатьма й багатьма тисячами маленьких. . .

Та ще хіба дівчинка Зойка — ота, що не з села, а з околиці якогось міста україн-

ського — коли не сама скаже, то хтось за неї розповість, що не пам'ятає вона рідної матері, ніколи не зазнала тепла тієї ласки, що кожній дитині на цьому світі належиться. Бо її тато часто — ой, часто ! — міняв собі тих мамів. Як панянки звикло рукавички міняють. А від усякої нової, не своєї мами, не сподівайся того тепла, того добра людського! . . . Бо вже на другий, чи третій день, як оселялась нова мама в їхній, добре устаткованій квартирі, починала відчувати маленька Зойка, що то є людська байдужність, суворість, а далі — й нічим не стримувана жорстокість. . . Дуже скоро у тата приходило з новою мамою до сварки, нова мама незабаром вилітала геть, і приходила, натомість, іще й ще одна. . . І, нарешті, терпцю не стало: отак, вихопившись, у чому була, з немилосердних рук чергової мами, пішла, заплющивши очі, в світ. Щоб за якийсь час опинитися в цьому вируючому казані великого міста. . .

Ще хтось із громадки пригадає свою рідну маму, що так само татів мало не щотижня міняла. І домінялася, поки останній із татів побив її жорстоко і безмилосердно. І, відвезена до лікарні, не повернулася вже додому рідна, на мандрівне, безпритульне поневіряння дитину прирікши. . .

І тих мандрівних життєвих пригод кожного з дванадцятьох маленьких вистачило б, напевне, й не на одну добру книжку зворушливого, повчального читання для всіх. Та хто, коли й де напише бодай одну таку книжку, бодай про одну маленьку істоту

людську, з перших кроків життя в вир божевільного світу дорослих переінакшувачів того життя кинуту? . .

*

Насувався свят-вечір.

Над містом почала розгулюватись хуртовина. Зрозгону кидалась на засніжені вагони трамваю в русі, підганяла авта, несамовито завивала в телеграфічних дротах, люто шпурляла в широкі вітрини крамниць величезними пригорщами сухий, сипучий сніг. Примушувала перехожих ізщулюватись та швидше шукати рятунку — хатнього тепла і затишку.

З усіх кінців міста до своєї домівки — в підземелля під залізничним двірцем — збігалась громадка безпритульних. Той під'їхав, причепившись до трамваю, той на крилі тролейбуса, той на задку випадкових санок візника. А дехто — просто перебігав напівбосими, чи й просто босими, звиклими до всього, ногами. Зібрались поволі всі.

Не було ще тільки водія — Гриця. Та про нього не турбувалися: з ним, хоч би й у хуртовину, нічого прикрого не станеться. Це ж Гриць і цю домівку сам назвав, і їх усіх, коло себе згуртувавши, ще як почались перші осінні дощі, оселив тут, і не треба вже було цієї зими нікому з них — ані до теплого Криму в скриньках під вагонами добиватися, ані ночувати в лютий холод по під'їздах непривітних і негостинних міських будинків, чи по афішних тумбах на перехрестях вулиць.

Бо тут було тепло. Не так, як у добре на-

топленій хаті, але — тепло. Десь у товстих мурах склепіння проходили рури парового опалення двірця, підземелля мало довгі коридори з затишними закалабками, і до одного такого закалабку наносили вони потроху соломи. Спали покотом. Власними тілами гріли одне одного, коли особливо лютувала надворі холоднеча і навіть тут починала давати себе знаки. Мали гасничку, каганця, як коли — свій покій випадково здобутою свічкою освітлювали.

Довгими зимовими вечорами, коли не спалось і особливо сумно ставало після обрахунку, скільки ще місяців того весняного тепла залишилось чекати, грали в карти. За картами часто сварилися, погано, як дорослі, лаялись, але до бійки ще ні разу не допускав Гриць.

Його всі слухали. Казав їм — у місті — тільки просити. А коли вже за цілий день не щастило виблагати у товстошкірих ані шматочка хліба, коли животи підтягало так, що ноги починали тремтіти, — дозволялося вихопити в якоїсь роззяви щось поживне, чи й таке, що за нього можна поживи дістати.

Може тому Грицева громада й мала так небагато втрат на грабіжницьких замахам — не стало хіба отих двох, що за редикуль піймалися.

І сьогодні повернулися всі. Засвітили гасничку. Мовчки, поки ще не вгрілися, виклали на одну купку денні здобутки. Поприсідали навшпиньки на соломі в своїх чудернацьких лахміттях, де часом уривки селян-

ської кофти з зацілілими рукавами, шпагатом позв'язуваними, за штани хлопцям правили. Де були рештки і колишніх сюртуків, і робітничих блуз, і піджаків, і пальт ---і, навіть, недооски церковних підрясників. І на головах було всього: і кепок, і картузів, і капелюхів -- і дитячих, і дамських, і великопанських. Усе --- найдавнішого походження, усе -- найрізноманітніших барв і відтінків.

За пазух, із дивовижних кишень, прилаштованих на всі боки в найнесподіванніших місцях убрання, діставали шматки х.поа, пряники, бублики. Хтось витяг із підшивки підрясника цілу смажену рибину з С-кого базару, хтось добув із-за пазухи довгу кишку, гречаною кашею начинену, і всі --- багато всяких брязкотелець. Це Гриць сьогодні зранку сказав підбирати все, що здабається блискучого, привабливого: барвисті пуделечка, чисті бляшанки, срібний папір з-під шоколяди, кольорові обгортки з усяких цукерок. Для чого -- скаже ввечері.

Чекали водія. Посхиляні над купкою надбаного, що все зростала в міру випорожнювання кишень і пазух, осяяні збоку відблисками гасників, являли чарівну, незабутню картину якихось середньовічних корсариків у приморському вертепі за поділом награбованого. . .

Гриця ще не було. Що непокоїлась за нього тільки Зойка --- не дивувались. Як нікому, саме їй став він колись у пригоді, чого дівчина ніколи-ніколи не зможе забути...

Скоро по тому, як вона вперше потрапи-

ла до цього міста, її на вулиці схопив фараон (міліціонер). Міцно затиснувши в ведмежій лапі своїй обидві її руки, пхав поперед себе, вів не інакше, як до... колектора. Серце дівчини тріпотіло, як підстрелене пташеня, їй то холодно, то гаряче ставало — вже й благати суворого дядю перестала... І тут несподівано налетів хлопчина, кинувся зрозгону фараонові під ноги, і той став сторчголовою, випустивши Зоїні руки. Не встигла й ойкнути, як клопець мчав уже, тягнучи її за руку, через якийсь двір, у якийсь завулок, потім задвірками-задвірками, через городи, і аж у чистому полі спинився. Пустив її руку, оглянув з голови до ніг, спитав:

— Звуть?

— Зойка.

— Років?

— Скоро вісім.

— Де живеш?

— Он там, — показала широким рухом на все велике місто, і — лукаво посміхнулась.

— Ну, то підеш до нас. Я — Гриць, — тільки й сказав.

І нічого більше не розпитував, хоч і як кортіло їй розказати щось про себе, щось більше дізнатися про нього. Так і дійшли мовчки до криївки.

І відтоді вона — в цій громаді. І відтоді не може не хвилюватися, коли хоч найменша прикрість загрожує Грицеві. Перші дні вона безперестанку розповідала свою пригоду і всім, і кожному зокрема. Аж

хлопці почали глузувати з її захоплення водієм. Але обидві подруги її з громадки відразу стали за неї, Гриць нераз перетинав уїдливі напади найдокучливіших спільників своїх, і Зойці дали спокій.

*

А Гриць мотався по місті.

Ще зранку твердо вирішив здобути хоч кілька свічок. Знав, що сьогодні свят-вечір, що колись цього вечора люди в їхньому селі в кожній хаті мали хоч яку різдвяну ялинку. Одну пригадає і в себе вдома. Тоді, крізь хмарки диму, тьмяно блимали на деревці воскові свічечки — багато їх було, як зірок у небі. Дідусь кадив із покришки пахучим ладаном, а мати щільно затуляла ряднами та мішками вікна, щоб і малої щілини для лихого ока підглядача не залишалось. То була перша, яку Гриць пам'ятає, і остання ялинка, яку справляли перед тим, коли життя так круто змінилось. Ще тоді дідусь розповів йому біля ялинки одну казку. Її Гриць ніколи не забуде, і ще сьогодні хоче розказати своїй громаді.

Але потрібні свічечки.

Цілий день даремно никав по всіх улицах. Довго простоявав, тяжко мерзнучи, перед вітринами й дверима крамниць — чи не вийде хто з покупців із свічками. Марно придивлявся до пакунків у руках перехожих.

І вже надвечір, коли зовсім почав надію втрачати, і гірко було від невдачі тієї, з ясно освітлених дверей крамнички в глу-

хому завулку вийшла дівчинка, і в руках у неї... ціла пачка саме таких, як треба, тоненьких свічечок. Хоч і не воскові вони — це відразу спостеріг, — та то нічого!

Перегородив дівчинці дорогу:

— Віддай! --- насупив брови.

Дівчинка злякано відступила на крок, ховаючи руки, в добрих рукавичках, з пачкою за спину.

— Віддай, бо загубиш! - - уже грізно підсувався до дівчинки.

— У нас нема світла... - - самими губами ледве вимовила.

Бистрим оком оглянув маленьку.

— „Гм... не більша за Зойку. Ще й курносенька така. І коси такі самі --- аж білі (що то з них буде, як вона виросте?). Тільки у Зойки розкуйовджені, а тут так гарно розчісані і широко спадають на сірий комірець хутра...” Глянув дівчинці в вічі. Побачив тяжко перелякані два блискучі гудзики, що застигли, вп'ялися в Грицеву постать.

Тоді зробив смішну, як тільки він це вмів, міну на обличчі, зморщився, зщулив плечі, руками замахав, як крилами:

— Ку-ку-рі-ку! — гукнув, як справжній півень.

Переляк спливав із обличчя дівчинки, чорні оченята заворушилися, заясніли зацікавленням.

— Пить-пить-пить, тьох-тьох-ттррр... --- затьохкав соловейком.

Дівчинка посміхнулася і несміливо простягла пачку з свічечками:

„Бери... Мама якось обійдеться...”

- Бери...
- Всі? — здивувався Гриць.
- Мама якось обійдеться...
- То в тебе й мама є?
- І тато... а в тебе?

І вже йшли поруч, навдивовижу рідким перехожим. Гарно й тепло вбрана мамина годованка і, з голови до ніг обдертий, син байдужої вулиці. Ішли, як давні знайомі. Гриць на останнє запитання дівчинки нічого не сказав, а вона, широко розкритими очима, дивилась на хлопця. Не могла погляду відірвати від зовсім оголеного, посинілого з холоду, плеча, і глибоке співчуття й жаль примушували її, в своїй теплій і затишній кожушинці, здригатися. Гриць ніяково крутив пачку білих свічечок, нарешті, висмикнув дві, пачку простягнув їй:

— Вертайся додому!

— А ти?

— На мою ялинку стане й цих... — і тріпнув угору лівою рукою, щоб прикрити надірваним рукавом кофти оголене плече.

— А... що то таке — ялинка? — спитала, не дочекавшись відповіді на те, куди ж піде він, сердега, в таку хуртовину.

— Е-е, то ти теж не знаєш? Ялинка — це... але — мені ніколи! Мами питаєш!

Ще раз, на прощання, затьохкав соловейком і, гнаний черговим поривом завірюхи, швидко перебіг до рогу головної вулиці, вискочив, на повному бігу, на при-

ступець тролейбуса, і помчав до лісонарку — по ялинку.

Це й затримало його в місті допізна.

*

Грицьові спільники вже добре вгрилися, вже встигли повечеряти надбаним і переговорити про всі пригоди дня.

Розмов було небагато, бо про долю свою, про своє завтра рідко коли думали, а ще менше говорили. Нічого на цілому світі не мріяли здобути, не мали що втрачати, нічого не боялися — хіба що Бе-Бе — тих дорослих, що звуть себе „Боротьбою з Безпритульністю”, але до чого не доторкнуться своїми хижацькими, холодними руками, усе в'яне, холоне, замерзає. Коли схоплять десь нещасного, то ведуть одразу в страхітний колектор, а згодом віддають у дитячий притулок, де ні ласки, ані слова теплого людського не почувеш. Тільки зв'язані крила, тільки муштра душам маленьким, і — краще вже день безпритульної волі, ніж вік того чужого, безсердечного опікування. . .

Та сьогодні чогось і про Бе-Бе забули. Навіть варті, як звичайно, не поставили на тому виході, що до міста. Другий вихід із криївки — аж за залізничну колію — безпечний. Завалений уламками дощок, рейок, камінням, він міг пустити протиснутись тільки по одному, та й то з труднощами. І про нього, напевне, мало хто знав із зовнішнього світу.

Ставало сумно, і вже гурток найжвавіших готувався сідати до карт. Дівчатка,

перебравши, не знати навіщо зібране, все блискуче і всі брязкотельця, полягали б уже й спати, коли б не Зойка, що конче хотіла дочекатися Гриця.

І він прийшов. Приніс рясну соснову гілку. Його всі обступили.

— А де ваш вартовий? — відразу спитав роздратовано.

— Моя черга, — винувато озвався Івась, і відразу впірнув у темряву довгого коридора, прямуючи на стійку.

Гриць швидко прилаштував соснину в куточку, обидві свічечки розрізав надвое -- вийшло їх чотири — тоді навперехрестя причепив усі, згори вниз, на гілці. Засвітив. Сказав дівчатам прикрашувати голчасті гілочки всім, що сьогодні на збирали.

Гурток щільно тиснувся в цьому куточку. Здивовано стежили за всіма рухами водія і за роботою дівчаток.

— Що воно буде? — не витримав хтось із гурту.

Тоді Гриць, виждавши хвилинку, поки все навколо втихомирилось, заговорив:

— Сьогодні у людей велике свято. Справляти його тепер не вільно. А на це свято годиться засвічувати й прикрашувати деревце — ялинку. Бо то ще як тікала Матір Божа з Назарету в Іхлеєм. . .

— А що то — Назарет та Іхлеєм? — захотілося Зойці знати.

— Або я знаю? — відповів Гриць. --- То, може, такі от міста, як Полтава і . . Євпаторія! А ти не перебивай! --- з серцем огриз-

Гурток щільно тиснувся в цьому куточку.

нувся, — я ніколи не перебивав дідові, як він розказував. . .

— Та й застала Їх — Матір Божу з Дитиною — отака от хуртовина, як у нас сьогодні. . . В чистому полі захопила. . . А там одна-однісінька ялинка, як сирота, стояла. Тільки рясна-рясна та кучерява була ялинка. . . То й заховались під нею Втікачі. . .

Розповідаючи, Гриць витягав із кишень свої здобутки. Телеграфною стрічкою обперезав кілька разів згори донизу ялинку, а дівчата чіпляли до неї все, що, відбиваючись у світлі свічечок, зірками починало блищати. Гриць відходив на кілька ступнів від деревця, прищурював очі й дивився — може, пригадував, чи так само, чи хоч трохи подібно, блимають його свічечки, як він колись-колись бачив — на справжній ялинці вдома блимали. . . І розповідав далі:

— То й заховались під ту ялинку Втікачі. Але було дуже холодно, і маленький Сус Христос, скривившись, руку вгору простяг. . . І тоді нахилилось над саму ялинку небо — низько-низько. І як побачило небо, що в Дитини ручки з холоду посиніли, то здригнулося небо. . . І тоді посипалися рясно зірки з нього та й укрили геть чисто всю ялинку. . . і горіли й миготіли, і так гріли, що стало під ялинкою тепло-тепло. . .

— Фю-фю-фю! прорізав чуйну, нашорощену тишу підземелля голосний, пронизливий свист із глибини довгого коридору, а слідом за тим одразу чути стало, як щось бігло, гучно тупаючи ногами — тільки жорства шелестіла.

— Тривога! — урвав Гриць казку і, стиснувши від жалю зуби, кинувся розвінчувати свою ялинку. Встиг погасити й затиснути в руці дві свічечки знизу, поки підбіг до гурту захеканий Івась.

— Бе-бе! — тільки й гукнув, спиняючись перед водієм.

І того було досить. Як курчата, попереджені переляканою мамою про наближення хижого шуліки, кинулись, заметалися всі по закалабку.

— За мною, на той хід! — покомандував Гриць. Встиг дмухнути й на ті, що лишились на ялинці, дві свічечки. Хтось погасив гасничку, і ще тільки вдалечині десь ледве чути стало обережні, важкі кроки переслідувачів із Бе-бе, як уся громадка, що добре й поночі звикла у себе вдома обертатися, була біля виходу на свої другі, запасні двері.

— Зберемось за водокачкою! — пошепки наказав Гриць, і всі почали швидко, поодному, протискуватись крізь тісний вихід і зникати в темряві ночі.

Зойка невідступно трималась біля Гриця. Він виліз на світ Божий останнім, як останнім сходить із потопуючого корабля капітан.

Але ж і непривітно зустрів їх той світ Божий!

Надворі лютувала хуртовина. Вдарила відразу в обличчя втікачам, шарпнула сюди-туди — чи не звалить із ніг кого з тих сміливців. . . Ні, не вдається! Цупко тримаються на ногах дивовижні створіння. . . То-

ді відразу, плачучи, кидалась хуртовина на стовпи, верещала в телеграфних дротах, рвала-розгойдувала залізничні ліхтарі-пржектори. . .

Гриць озирнувся навколо. За заметіллю світу не видно. . . Біля нього стояла Зойка.

...Надворі лютувала хуртовина...

— Іди ж туди, за водокачку! — трохи незадоволено сказав, прихилившись до самого вуха їй, щоб почула.

— Я хочу з тобою.

— Не втрапиш? Он зовсім недалеко, за цим поворотом. . . — сказав, а сам повернувся і подряпався глибоким заметом на насип.

— А ти ж не доказав іще своєї казки! — хотіла гукнути навздогін, але то була марна думка: не почує. . .

Гриць одразу зник з-перед очей. І тільки тоді вона, зщулившись, попленталась, уздовж насипу, куди показав водій.

Гриць скоро повернувся. Підійшов до водокачки, де були вже всі. Збившись вкупу,

як малі ягнята, тулились до цегляного муру, ховаючись од дошкульних наскоків завірюхи. Чекали водія, чекали його слова.

Він був на розвідці. Увесь двірєць оточений. Багато міліції, а ще, мабуть, більше ненависних Бе-бе. Нема вже надії сьогодні ночувати в затишній криївці, у себе вдома...

— Підемо в поле, я там знаю притулок, — сказав наостанку, і сам перший рушив через найближчий вибалок у засніжене поле.

Нестерпно довго добивалася маленька громадка до того притулку. Ішли рядочком, одне за одним, щоб не розгубитися. По коліна вгрузали в глибокий сніг, спотикалися. Величезний прожектор, укритий зверху чорним залізним козирком, виривав із пільми широку смугу безмежного поля, перекидався нею сюди й туди, і примушовав мандрівників якнайдалі ту осяйну дорогу обминати.

Ось замайоріло в полі щось темне. Гойднувся прожектор і на одну тільки мить вихопив із темряви струнке, згори донизу снігом завіяне, кучеряве деревце. І воно засяяло, заблищало мільйонами мерехтливих зірок-діамантів.

Гриць мимохить зупинився. Стала й уся громадка його, мов зачарована незвичайним видовищем. Але то була тільки коротка мить. Не встигло в голові Гриця промаїнути: „як Христова ялинка”, а вже буря шарпнула прожектора, деревце знов упірно в пільму, і діти, втрачаючи рештки сил, потупали далі.

...Як Христова ялинка...

Дійшли до деревця. Поруч, зовсім близько, і знайшли знаний Грицьові притулок. То був покинутий колгоспниками в полі стіжок гречаної соломи.

Гуртом кинулися пробирати в стіжку сховище. . .

*

— Ти ще не доказав своєї казки, — сіпнула Зойка Гриця за рукав, коли всі, тяжко натомлені переходом і лаштуванням притулку, збилися всередині стіжка — голова-до-голови і могли вже, нарешті, полягати й випростати змучені ноги.

— Якої казки? А я й початку не чув, — з жалем озвався той Івась, що в криївці на варті стояв.

І Гриць, перемагаючи солодкий сон, що настирливо склепляв очі, від слова до слова, як навіки завчену, розказав казку про Христову ялинку заново. І закінчував:

— І горіли зорі й миготіли, і так гріли, що стало під ялинкою тепло-тепло, як у людській хаті. І розтали коло Втікачів сніги, і пішла рости трава шовкова — зелена та буйна, а поміж нею квіток-квіток барвистих і пахучих — ряснота непроходима. . . І тихо та мирно переспала Матір Божа з Дитятком до ранку. А як прокинулись, то по обох боках у Них жарко горіли дві великі свічки воску ярого. І маленький Сус Христос радісно всміхався, з квітками бавився. А тоді пішли в дальшу дорогу. . . Відтоді ото люди кожного свят-вечора ялинку справляють. І свічки на ній засвічу-

ють... Тільки де там їм отак прикрасити, як тоді зірки з неба прикрасили! . .

— Як ото в полі ми бачили. . . еге ж, Грицю? — тихо, мов крізь сон, озвалася Зойка.

Гриць прислухався. Надворі хуртовина стихала, але міцнів мороз. Лютий холод почав уже і в стіжок добиратися. Непереможно обволікав сон, ніяк не давав прохопитись якійсь думці, що все непокоїла Гриця.

- Ага!.. так же й замерзнути можна... — мляво подумав, але сказати про це, побудити, щоб не спали, щоб ворушились, уже не було сили. Ледве-ледве ворухнувся сам.

— Тобі холодно, Грицю? — тихо, наче віддалеки десь, спитала Зойка, — давай я тебе вкрию. . .

Не міг уже заперечити, коли дівчинка, насилу перемагаючи сонне безвілля і втому, скинула свій блаженський бурнусик і дбайливо прикрила його зовсім голе плече. Щоб не мерзнути самій, щільно притулилася до його спини і поклала руку на шию — наче пригортала дорогого.

Гриць аж тепер відчув у своїй руці дві маленькі свічечки з їхньої ялинки, і ще спромігся одну з них лагідно вкласти в руку дівчинці.

Потім усе потонуло в сні. Мороз дужчав і дужчав. . .

*

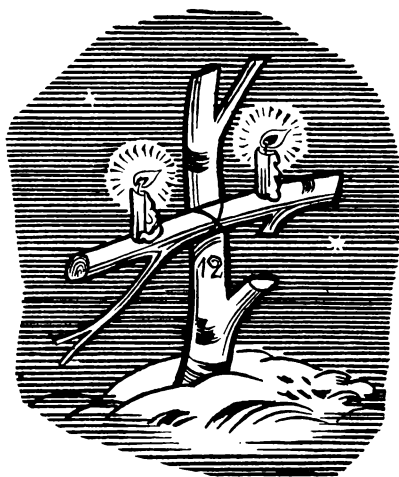
Так і знайшли їх, усіх дванадцятєро, аж ранньою весною, колгоспники, приїхавши забирати покинуту в полі на зиму гречану солому.

Поховали поблизу ялинки. Хтось добро-

сердий, криючись весняної ночі, поставив над спільною могилою малого березового хреста й засвітив ті дві свічечки, знайдені затиснутими міцно в руках хлопчика й дівчинки.

Приліплені на раменах хреста, довго блимали дві свічечки в синяві лагідної весняної ночі, ніби з далекими зорями переморгувались, та часом вихоплювали з п'ятьми на хресті викарбоване:

— 12 —.

Ціна \$ 0.50.